

Rzeszów, dn. 25.05.2026 r.

Dr hab. Aneta Kowalczyk, prof. UR

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja

Pracy doktorskiej Pana magistra Tobiasza Nowakowskiego nt.: „Modele odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy wobec pracownika – uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda*”, Łódź 2025, przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. UŁ dra hab. Tomasza Duraja w Katedrze Prawa Pracy Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego

1. Temat i cel rozprawy

Problematyka odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy wobec pracownika należy do zagadnień o istotnym znaczeniu teoretycznym i praktycznym. Stosunek pracy, mimo zakorzenienia w konstrukcjach prawa zobowiązań, jest stosunkiem prawnym, którego treść kształtują nie tylko umowa i przepisy ustawowe, lecz także autonomiczne swoiste źródła prawa pracy, w tym układy zbiorowe pracy, regulaminy i statuty. Różnorodność źródeł, jak również stopień rozproszenia przepisów dotyczących odpowiedzialności pracodawcy za szkodę wyrządzoną pracownikowi powoduje, że nie może być ona oceniana wyłącznie przez pryzmat klasycznego podziału na odpowiedzialność deliktową i kontraktową.

Wybór tematu należy ocenić jako trafny. Pomimo licznych wypowiedzi doktryny dotyczących poszczególnych roszczeń pracowniczych, brak jest opracowań ujmujących odpowiedzialność odszkodowawczą pracodawcy wobec pracownika w sposób całościowy, przez pryzmat modeli odpowiedzialności, reżimu naprawienia szkody, zakresu indemnizacji oraz zbiegu podstaw prawnych. Recenzowana rozprawa wypełnia zatem istotną lukę badawczą, a jednocześnie wpisuje się w aktualny nurt rozważań nad potrzebą uporządkowania i zwiększenia spójności regulacji prawa pracy.

Celem dysertacji, jak wynika ze wstępu, jest przygotowanie autorskiej koncepcji modelu naprawienia szkody wyrządzonej pracownikowi przez pracodawcę, który umożliwiłby spójne stosowanie przepisów oraz stanowiłby rozwiązanie dla problemów pojawiających się w praktyce. Autor przyjmuje zasadniczą hipotezę, zgodnie z którą „obowiązujące przepisy nie tworzą spójnego modelu odpowiedzialności, lecz zbitkę regulacji prawnych, z których nie sposób wyprowadzić konkretnego *ratio legis* lub choćby potencjalnego kierunku jaki chciał wytyczyć ustawodawca...” (str. 17). Jednak kategoryczność tego stwierdzenia uprawnia do

wniosku, że wbrew temu co twierdzi Doktorant jest to teza, a nie hipoteza, bowiem ta ostatnia powinna być pytaniem badawczym.

Analiza została uzupełniona, zdaniem Doktoranta trzema hipotezami szczegółowymi, które również należy uznać za tezy. Po pierwsze, Autor kwestionuje przydatność prostego odtwarzania na gruncie prawa pracy dualistycznego modelu odpowiedzialności odszkodowawczej, właściwego prawu cywilnemu. Po drugie, wskazuje, że zasadą powinno być pełne naprawienie szkody doznanej przez pracownika, mimo iż kwestia ta nie została w prawie pracy wyraźnie rozstrzygnięta. Po trzecie, zwraca uwagę na brak jednolitej siatki pojęciowej, co szczególnie widoczne jest przy posługiwaniu się przez ustawodawcę pojęciem „odszkodowanie” także w odniesieniu do świadczeń, które nie zawsze mają charakter odszkodowawczy w ścisłym znaczeniu.

Tak określony cel badawczy oraz tezy uzasadniają konstrukcję pracy i dobór analizowanych zagadnień. Należy podkreślić, że Autor nie ogranicza się wyłącznie do analizy obowiązujących przepisów, lecz podejmuje próbę ich systematyzacji i krytycznej oceny. W tym zakresie rozprawa ma nie tylko walor naukowy, ale również wyraźny wymiar praktyczny.

2. Metody badawcze i baza źródłowa

Zarówno problematyka jak i przedmiot badań zdeterminowały wybór metod badawczych typowych dla nauk prawnych. Jako podstawową Autor wskazuje metodę dogmatyczno-prawną, służącą analizie i wykładni obowiązujących norm prawnych. Wybór ten jest w pełni uzasadniony, skoro przedmiotem pracy jest rekonstrukcja modeli odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie rozproszonych regulacji prawa pracy i prawa cywilnego.

Jako uzupełniające w rozprawie wykorzystano metodę komparatystyczną oraz historyczną. Metoda porównawcza została zastosowana przede wszystkim w pierwszej części pracy, w której Autor odwołuje się do rozwiązań niemieckich, francuskich, angielskich, a także w niezbędnym zakresie do modeli monistycznych, w szczególności austriackiego i czeskiego. Zabieg ten należy ocenić pozytywnie, ponieważ umożliwia pokazanie, że problem relacji między odpowiedzialnością deliktową i kontraktową oraz zbiegiem roszczeń ma charakter szerszy niż wyłącznie krajowy. Metoda historyczna pozwoliła natomiast ukazać ewolucję odpowiedzialności odszkodowawczej i zmianę jej funkcji w kierunku kompensacyjnym.

Treść rozprawy uzasadnia twierdzenie, że deklarowane przez Autora metody badawcze zostały rzeczywiście zastosowane. Tok wywodu jest poprawny, a wnioski formułowane przez Doktoranta znajdują oparcie w analizie przepisów, wypowiedziach doktryny oraz judykaturze. Na podkreślenie zasługuje umiejętne łączenie dorobku prawa pracy i prawa cywilnego. Autor słusznie podkreśla, że bez wyjaśnienia pojęć takich jak szkoda, odszkodowanie, zadośćuczynienie, reżim odpowiedzialności czy zbieg roszczeń nie jest możliwe prawidłowe zrekonstruowanie modelu odpowiedzialności pracodawcy.

Baza źródłowa pracy jest obszerna i dobrana prawidłowo. Bibliografia obejmuje literaturę, orzecznictwo Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Sprawiedliwości, a także akty prawne. Warto podkreślić, że Autor uwzględnia zarówno klasyczne pozycje z zakresu odpowiedzialności odszkodowawczej, jak i nowsze opracowania.

W odniesieniu do metody porównawczej Autor konsekwentnie uzasadnia jej pomocniczy charakter, co należy uszanować wydaje się jednak, że w niektórych miejscach interesujące byłoby szersze odniesienie wprost do rozwiązań prawa pracy innych państw, nie tylko do cywilnoprawnych modeli odpowiedzialności. Uwaga ta ma jednak charakter wyłącznie postulatywny i nie wpływa na pozytywną ocenę warsztatu badawczego.

3. Struktura i ocena merytoryczna rozprawy

Struktura

Rozprawa obejmuje 344 strony. Oprócz wykazu najważniejszych skrótów, wstępu, zakończenia i bibliografii składa się z trzech części merytorycznych. Część pierwsza, zatytułowana „Modele odpowiedzialności odszkodowawczej w systemie prawa cywilnego”, obejmuje rozważania dotyczące podstawowych pojęć i konstrukcji odpowiedzialności odszkodowawczej. Autor analizuje w niej pojęcie szkody, zasady ustalania jej wymiaru, dualistyczny model odpowiedzialności, a także inne modele naprawienia szkody.

Część druga, zatytułowana „Modele odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy wobec pracownika – uwagi de lege lata”, stanowi zasadniczy fragment pracy. Została poświęcona analizie odpowiedzialności pracodawcy wobec pracownika z tytułu wadliwego rozwiązania umowy o pracę, naruszenia dóbr osobistych, dyskryminacji, naruszenia zasady równego traktowania i mobbingu, wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, a także szeregu pozostałych przypadków, takich jak zakaz konkurencji, niewydanie świadectwa pracy, odwołanie z urlopu wypoczynkowego, ochrona sygnalistów, skrócenie okresu wypowiedzenia czy rozwiązanie umowy przez pracownika z powodu ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków przez pracodawcę.

W trzeciej części rozprawy Autor analizuje modele odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy wobec pracownika w projektach indywidualnego Kodeksu pracy z 2007 r. i 2018 r., a następnie formułuje własne postulaty de lege ferenda. Taka konstrukcja pracy jest logiczna. Najpierw zostaje przedstawiona aparatura pojęciowa i cywilistyczne tło rozważań, następnie szczegółowa analiza obowiązujących przepisów prawa pracy, a w końcu ocena projektowanych rozwiązań i propozycja uporządkowania modelu odpowiedzialności.

Konstrukcja pracy co do zasady zasługuje na pozytywną ocenę. Autor konsekwentnie stosuje podobny schemat analizy poszczególnych modeli. Rozdziały części drugiej kończą się

uwagami *de lege lata*, a część trzecia zawiera syntetyczne wnioski *de lege ferenda*. Można jednak rozważyć, czy w przyszłej wersji publikacyjnej nie należałoby ograniczyć niektórych fragmentów porządkujących, szczególnie tam, gdzie ta sama teza o fragmentaryzacji regulacji powraca kilkakrotnie. Rozległość tematyki i obszerność źródeł powodują, że w rozprawie zdarzają się powtórzenia, można by ich uniknąć przenosząc wnioski *de lege lata* do cząstkowych podsumowań ujętych w planie lub rezygnując z nich, ograniczając się do pozostawienia tego typu uwag w tekście zasadniczym, a następnie we wnioskach podsumowujących całość rozprawy. Uwagi można mieć również do zbyt dużego stopnia szczegółowości planu, który liczy jedenaście stron! Nie wpływa to jednak zasadniczo na przejrzystość założeń pracy ani na logiczność jej konstrukcji.

Ocena merytoryczna

Pierwsza część rozprawy stanowi niezbędne wprowadzenie do właściwych rozważań. Autor trafnie wychodzi od pojęcia modelu odpowiedzialności odszkodowawczej, rozumianego jako zespół elementów wyznaczających zakres, sposób i zasady kompensacji szkody. Na uwagę zasługuje szerokie ujęcie szkody, obejmujące szkodę majątkową, niemajątkową oraz czysto majątkową. Analiza ta świadczy o dobrej znajomości dorobku prawa cywilnego i stanowi podstawę dla dalszej części pracy.

Za wartościowe należy uznać przedstawienie dualistycznego modelu odpowiedzialności odszkodowawczej oraz problematyki zbiegu roszczeń. Autor słusznie wskazuje, że proste przeniesienie konstrukcji cywilistycznych na grunt prawa pracy prowadzi do licznych wątpliwości. W stosunku pracy źródła obowiązków pracodawcy są zróżnicowane, a granica między odpowiedzialnością za naruszenie obowiązku ustawowego, a odpowiedzialnością za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania nie jest tak czytelna jak w prawie cywilnym. W tym kontekście krytyka odwzorowywania cywilistycznego modelu dualistycznego jest przekonująca.

Druga część rozprawy zawiera szczegółową i wielowątkową analizę obowiązujących regulacji. Szczególnie istotne są rozważania dotyczące odpowiedzialności pracodawcy z tytułu wadliwego rozwiązania umowy o pracę. Autor wykazuje, że obowiązujące regulacje nie zawsze odpowiadają zasadzie pełnego odszkodowania i posługują się rozwiązaniami ryczałtowymi, których charakter i funkcja budzą wątpliwości. Na podkreślenie zasługuje umiejętne zestawienie przepisów Kodeksu pracy z dorobkiem orzecznictwa, zwłaszcza tam, gdzie praktyka sądowa rozszerza lub koryguje niewystarczający, wynikający z ustawy, zakres ochrony pracownika. Można co prawda nie zgodzić się z tezą o istnieniu luki systemowej umożliwiającej stosowanie cywilistycznych modeli odpowiedzialności, w przypadku naprawienia szkody z tytułu wadliwego rozwiązania umowy o pracę przez pracodawcę, jednak na podkreślenie zasługuje konsekwencja z jaką Autor broni swojego stanowiska.

Wysoko należy ocenić rozdział poświęcony naruszeniu dóbr osobistych, dyskryminacji, naruszeniu zasady równego traktowania oraz mobbingowi. Są to obszary, w których przeplatają się roszczenia o charakterze majątkowym i niemajątkowym, a jednocześnie szczególnie wyraźnie widoczne są problemy terminologiczne. Autor trafnie zwraca uwagę na niekonsekwencję ustawodawcy w posługiwaniu się pojęciem odszkodowania i zadośćuczynienia oraz na potrzebę wypracowania jednolitej siatki pojęciowej. Rozważania te świadczą o dobrej znajomości zarówno regulacji prawa pracy, jak i cywilnoprawnych konstrukcji ochrony dóbr osobistych.

Na uwagę zasługuje także analiza odpowiedzialności z tytułu wypadku przy pracy i choroby zawodowej. Doktorant trafnie dostrzega relację między świadczeniami z ubezpieczenia społecznego a uzupełniającą odpowiedzialnością pracodawcy. Wskazuje przy tym, że system gwarancyjno-repartycyjny nie prowadzi z założenia do pełnej kompensacji szkody na osobie, co uzasadnia potrzebę dalszych roszczeń opartych na przepisach prawa cywilnego. Są to rozważania ważne praktycznie, ponieważ dotyczą jednego z najczęstszych obszarów sporów o zakres odpowiedzialności pracodawcy.

Interesująco została ujęta problematyka pozostałych modeli odpowiedzialności, w tym zakazu konkurencji, niewydania lub wydania niewłaściwego świadectwa pracy, odwołania z urlopu wypoczynkowego, ochrony sygnalistów oraz świadczeń określanych przez ustawodawcę jako odszkodowanie, które w istocie mają raczej charakter gwarancyjny. Szczególnie aktualne jest uwzględnienie ustawy o ochronie sygnalistów, ponieważ obrazuje zakres problemów towarzyszących procesowi dekodyfikacji prawa pracy i skutków z tym związanych, w szczególności pogłębiania problemów interpretacyjnych.

Najbardziej interesująca jest trzecia część dysertacji, w której Doktorant formułuje propozycję modelu, w którym pracownik uzyskiwałby, co do zasady, jedno roszczenie o naprawienie szkody w granicach rzeczywiście doznanego uszczerbku, niezależnie od podstawy prawnej odpowiedzialności, przy jednoczesnym zaliczaniu wcześniej uzyskanych świadczeń na poczet kompensacji tej samej szkody.

Propozycja ta wydaje się spójna z ogólną tendencją do wzmacniania kompensacyjnej funkcji odpowiedzialności odszkodowawczej i może stanowić punkt wyjścia do dalszej dyskusji legislacyjnej. Autor trafnie wskazuje także na potrzebę uporządkowania terminologii, w szczególności rezygnacji z określania mianem odszkodowania świadczeń, które nie mają takiego charakteru w ścisłym znaczeniu. Tego rodzaju postulat ma duże znaczenie dla przejrzystości prawa, porządku legislacyjnego i przewidywalności rozstrzygnięć sądowych. Autor podejmuje się również krytycznej oceny projektów Kodeksu pracy z 2007 r. i 2018 r., wskazując, że nie usuwały one problemu rozdrobnienia i fragmentaryczności regulacji dotyczących odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy wobec pracownika.

W pracy pojawiają się również tezy, które mogą stać się przedmiotem dyskusji. Dotyczy to zwłaszcza zakresu postulowanego odejścia od dualistycznego modelu odpowiedzialności oraz sposobu pogodzenia jednego roszczenia o naprawienie szkody z różnorodnością przesłanek

odpowiedzialności pracodawcy. W niektórych fragmentach przydałoby się szersze pokazanie, jak proponowany model funkcjonowałby w konkretnych stanach faktycznych, zwłaszcza przy równoczesnym naruszeniu kilku dóbr pracownika. Nie jest to jednak zarzut, a uwaga wskazująca problem złożoności tematyki rozprawy, która może być przyczynkiem do dalszych analiz.

Całość rozważań pozwala stwierdzić, że Doktorant wykazał bardzo dobrą znajomość analizowanej materii. Praca nie ma charakteru wyłącznie sprawozdawczego. Autor dokonuje własnej oceny, polemizuje z niektórymi poglądami i konsekwentnie zmierza do udowodnienia postawionej tezy. Wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda* są zasadniczo przekonujące, dobrze osadzone w materiale normatywnym i orzeczniczym oraz ważne z punktu widzenia praktyki stosowania prawa.

4. Ocena formalna

Rozprawa została napisana poprawnym i precyzyjnym językiem. Wywód jest jasny, a poszczególne części pracy zostały uporządkowane co do zasady w sposób ułatwiający odbiór. Autor posługuje się aparaturą pojęciową właściwą zarówno prawu pracy, jak i prawu cywilnemu, co przy interdyscyplinarnym charakterze dysertacji zasługuje na podkreślenie.

Przypisy sporządzono starannie, a odwołania do literatury i orzecznictwa są liczne i adekwatne do podejmowanych zagadnień. Bibliografia jest obszerna i wskazuje na przeprowadzenie rzetelnej i pogłębionej kwerendy. Drobne usterki redakcyjne, takie jak powtórzenia, czy nieliczne niefortunne sformułowania stylistyczne, nieuchronne przy tak obszernej rozprawie, nie wpływają na jej ocenę merytoryczną.

W przyszłej wersji publikacyjnej warto jednak rozważyć skrócenie niektórych fragmentów porządkujących oraz ujednoczenie sposobu prezentowania wniosków cząstkowych. Można byłoby również wyraźniej oddzielić postulaty *de lege lata* od postulatów *de lege ferenda* tam, gdzie oba typy uwag pojawiają się w bliskim sąsiedztwie. Uwagi te mają jednak charakter techniczny i sugerujący

5. Wnioski końcowe

Pan magister Tobiasz Nowakowski jasno i precyzyjnie określił przedmiot oraz cel dysertacji. Podjął problem badawczy istotny, aktualny i dotychczas niedostatecznie opracowany w sposób kompleksowy. Recenzowana rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, ponieważ zmierza do rekonstrukcji oraz oceny modeli odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy wobec pracownika, a następnie do zaproponowania autorskiej koncepcji ich uporządkowania.

Doktorant wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie nauki prawne oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Praca świadczy o bardzo dobrej znajomości prawa pracy, prawa cywilnego, orzecznictwa i literatury przedmiotu. Sformułowane uwagi krytyczne mają charakter drugorzędny i nie podważają wysokiej wartości rozprawy.

Tym samym stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana magistra Tobiasza Nowakowskiego spełnia wymogi określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668, ze zm.) uzasadnia nadanie stopnia naukowego doktora. W związku z tym wnoszę o dopuszczenie Pana mgr. Tobiasza Nowakowskiego do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

Aneta Kowalczyk